
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 005.591.3

О. І. Гарафонова, к.е.н., доцент**ЛЕГКА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ: СТРУКТУРА, ЗМІНИ
ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ**

У статті розглянута структура легкої промисловості, напрями розвитку легкої промисловості, а також основні тенденції розвитку даної галузі впродовж останніх 10 років.

Ключові слова: структура імпорту та експорту товарів легкої промисловості, виробництво основних видів продукції легкої промисловості, темпи розвитку легкої промисловості.

О. И. Гарафонова, к.э.н., доцент**ЛЕГКАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ УКРАИНЫ: СТРУКТУРА, ИЗМЕНЕНИЯ
И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ**

В статье рассмотрена структура легкой промышленности, направления развития легкой промышленности, а также основные тенденции развития данной отрасли на протяжении последних 10 лет.

Ключевые слова: структура импорта и экспорта товаров легкой промышленности, производство основных видов продукции легкой промышленности, темпы развития легкой промышленности.

O. I. Garafonova, candidate of economic sciences, associate professor**UKRAINIAN LIGHT INDUSTRY: STRUCTURE,
DEVELOPMENTS AND TRENDS**

The author of the article describes the structure of the light industry, light industry development trends, as well as the main trends in the development of the industry for the past 10 years.

Keywords: imports and exports of light industrial products, production of major products of light industry, the pace of development of light industry.

Актуальність теми дослідження. Легка промисловість є важливим видом промислової діяльності в Україні, оскільки вона забезпечує населення тканинами, одягом, взуттям тощо, а інші галузі промисловості - кордом, технічними тканинами тощо. Оскільки дана галузь має соціальну спрямованість, вона є однією з необхідних складових розвитку економіки.

Постановка проблеми. Розвиток підприємств легкої промисловості є важливим чинником розвитку економіки країни загалом. Ця галузь є пріоритетною для національної економіки країни, оскільки вона має велику ємність внутрішнього ринку товарів легкої промисловості, має швидкий обіг капіталу, використовує сировину та напівфабрикати вітчизняного виробництва, має можливість створення багатьох робочих місць, має високий рівень доданої вартості, не чинить негативний вплив на навколишнє середовище. З цієї точки зору актуальним є питання щодо визначення напрямів розвитку підприємств саме легкої промисловості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями розвитку легкої промисловості займалися багато економістів та вчених: Д.І. Коваленко, Н.І. Носова, Ю.К. Сіренко, Ю.В. Нефьодова, О.Б. Моргулець та інші. В робо-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

тах зазначених науковців оцінено загалом діяльність підприємств легкої промисловості, але відсутні концептуальні підходи щодо структури та напрямів розвитку підприємств легкої промисловості.

Виклад основного матеріалу. Легка промисловість – провідна галузь народного господарства, що має потужний виробничий потенціал, який повинен задовольняти потреби суспільства товарами народного споживання й промислового призначення та сприяти поліпшенню якості життя. Водночас легка промисловість пов'язана з багатьма суміжними галузями й обслуговує увесь господарський комплекс країни.

Пріоритетність галузі для економіки країни визначається: значною ємністю внутрішнього ринку (40–50 млрд грн щорічно); високим рівнем доданої вартості (до 50%); споживанням шкірсировини, вовни, льону, хімічних матеріалів, що є вітчизняною продукцією; низькою енергоємністю виробництва (1–3% валових витрат) і незначним впливом на екологію; забезпеченням значної кількості висококваліфікованих робочих місць в усіх регіонах України.

Україна має один з найбільш потужних у Європі комплекс підприємств легкої промисловості - це близько 4,8 тис. підприємств, з них понад 800 підприємств є великими і середніми, які об'єднують 17 підгалузей та можуть бути розділені на три групи [6]:

- підприємства текстильної, в тому числі бавовняної, лляної, вовняної, шовкової, трикотажної промисловості, що включає 2,5 тис. підприємств, які здійснюють первинну обробку льону, шерсті та інше, виробництво нетканих матеріалів, в'язання сіток, виробництво текстильної галантереї та інше;
- підприємства швейної промисловості - понад 6 тис. підприємств;
- підприємства шкіряно-взуттєвої і хутрової промисловості – близько 1,5 тис. підприємств.

Підприємства галузі виробляють різноманітні товари народного споживання, серед яких тканини всіх видів, швейний і трикотажний одяг, взуття, шкіргалантерея і шкіряні товари, фурнітура, посуд, іграшки та інше, тому вони значною мірою визначають соціально-економічний стан суспільства [4].

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва переробної та легкої промисловостей протягом 2001-2012 рр.

Джерело: [7].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Підприємствам галузі доводиться працювати в умовах жорсткої конкуренції, яка є ще більш відчутною у зв'язку з членством України у Світовій організації торгівлі (СОТ). Основними світовими конкурентами в швейній галузі для України є Китай, Індія, Пакистан, які володіють значними конкурентними перевагами (високим рівнем конкурентного потенціалу): низькі витрати на оплату праці (2-3% в собівартості товарів, тоді як в Україні цей показник становить понад 20%); високий рівень продуктивності праці; замкнутий технологічний цикл виробництва, який має власну сировинну базу (власна бавовна, хімічні волокна, власне машинобудування) [6].

Протягом останніх років галузь працювала з позитивними темпами виробництва й подавала надію, що в основному подолана криза, пов'язана з переходом економіки до ринкових відносин, проте світова фінансова криза 2008 р. нанесла значну шкоду розвитку галузі.

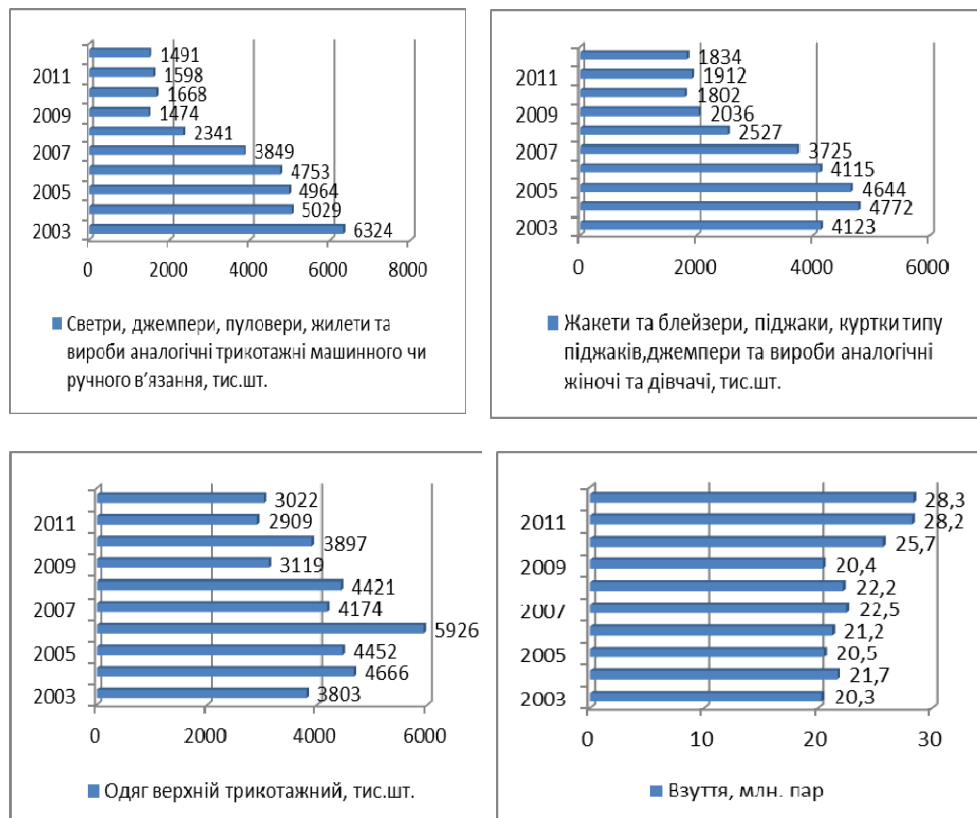

Рис. 2. Виробництво основних видів продукції легкої промисловості України протягом 2003-2011 рр.

Джерело: [6, 7].

Також вітчизняній продукції конкуренцію складає велика насиченість ринку одягом «Секонд-хенд», який здебільшого (82%) завозиться із Західної Європи. Через низьку купівельну спроможність населення цей фактор також вплинув на зменшення попиту на вітчизняні товари.

Оскільки внутрішній ринок заповнений імпортною продукцією різних цінних і якісних категорій, а також є нестача сировини, яка необхідна для виробництва одягу, і вітчизняні споживачі орієнтуються на іноземну про-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

дукцію, відповідно, існують нерівні конкурентні умови, які змусили значну частину українських виробників одягу орієнтуватися на західні ринки, застосовуючи давальницьку схему виробництва. За даними Укрлегпрому, 90 % діючих швейних фабрик співпрацюють з іноземними компаніями за давальницькою схемою з різною глибиною її використання [6]. Деякі підприємства використовують дану схему лише для додаткового завантаження виробничих потужностей, а деяким лише завдяки їй вдається «залишатись на плаву». Основними партнерами у цих схемах є такі країни, як: Польща, Німеччина, Італія та Данія.

Також, проаналізувавши статистичні дані за останні 5 років [7] щодо обсягів реалізованої продукції, які показано на рис. 3, можна зробити висновок про поступове, але стабільне збільшення обсягів реалізованої продукції легкої промисловості, що свідчить про нарощування конкурентного потенціалу вітчизняних підприємств легкої промисловості.

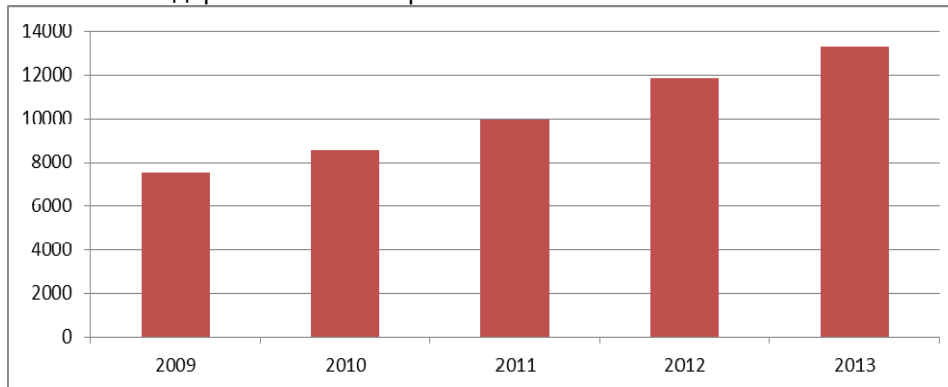

Рис. 3. Динаміка обсягу реалізованої продукції легкої промисловості за 2009-2013 рр. (млн. грн.)

Джерело: [6, 7].

Для подальшого розвитку легкої промисловості необхідно брати до уваги багато факторів, зокрема той фактор, що вітчизняні споживачі надають перевагу більш якісному товару, ніж зовсім дешевому з Китаю, тому необхідно орієнтуватись на середній клас, адже саме такі споживачі забезпечують основний оборот коштів.

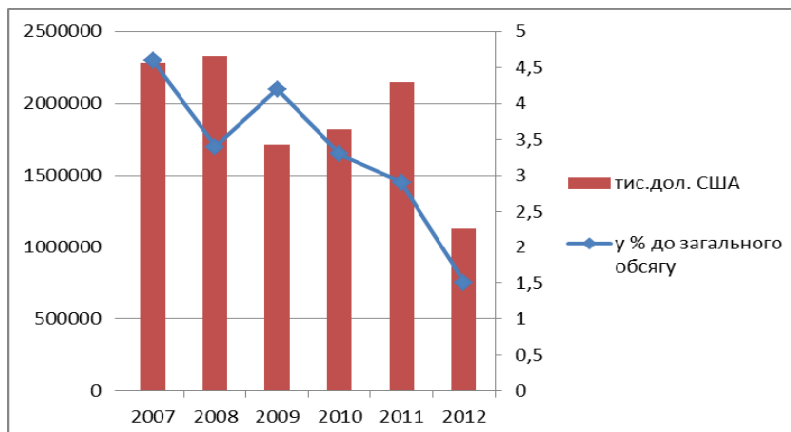

Рис. 4. Динаміка експорту товарів легкої промисловості

Джерело: [6, 7].

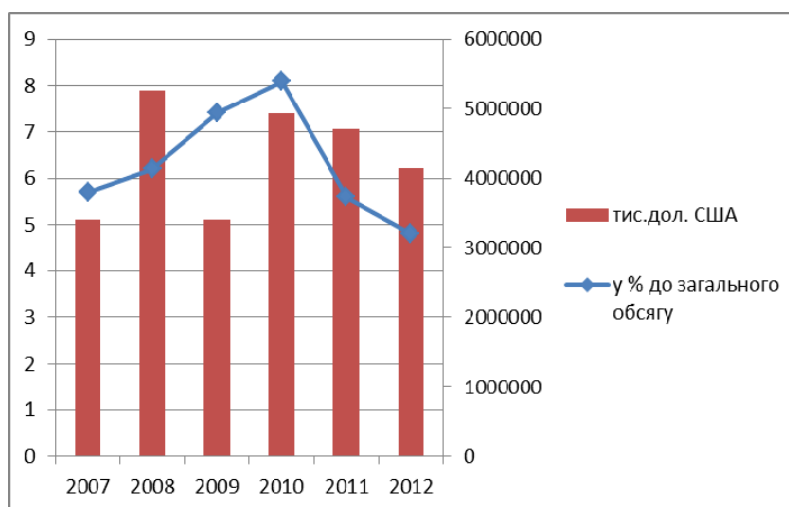
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рис. 5. Динаміка імпорту товарів легкої промисловості
Джерело: [6, 7].

Слід пам'ятати про те, що розвиток легкої промисловості можливий не лише за рахунок залучення у виробництво нових ресурсів, але й умілого його використання, а також підвищення ефективності використання усього виробничого потенціалу, який є основою конкурентного потенціалу підприємства. Адже на даний час на багатьох підприємствах спостерігається недозавантаження виробничих потужностей, а це означає, що виробничий потенціал використовується не повністю.

Таблиця 1

**Структура імпорту та експорту товарів легкої промисловості
протягом 2011-2012 рр.**

Назва товару	Імпорт, тис. дол.			Експорт, тис. дол.		
	2011	2012	2012 до 2011, %	2011	2012	2012 до 2011, %
1	2	3	4	5	6	7
Шкури	784	499	63,8	1 091	912	83,6
Шкіряні товари	100 524	99 574	99,1	112 205	87 195	77,7
Вироби із шкіри	89 581	136 360	152,2	43 725	34 754	79,5
Сировина хутрова та хутрові шкури	5 730	5 651	98,6	11 266	12 611	111,9
Одяг з хутра	1 359	2 995	220,4	22	67	304,5
Хутро штучне та вироби з нього	1 768	2 128	120,4	146	96	65,7
Відходи шовкові	-	3	-	-	-	-
Пряжа з шовку, нитки шовкові	22	16	72,7	-	-	-
Тканини з шовку	2 267	1 852	81,7	55	29	52,7
Вовна та відходи вовни	3 286	4 496	136,8	307	423	137,8
Пряжа з вовни	1 993	1 597	80,1	27	22	81,5
Тканини вовняні	57 445	46 249	80,5	4 759	4 707	98,9
Бавовна та відходи бавовни	16 645	13 099	78,7	126	32	25,4
Нитки та пряжа бавовняна	38 966	33 629	86,3	140	663	473,6
Тканини бавовняні	159 595	139 172	87,2	4 378	4 400	102,8

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ*Продовження таблиці 1*

1	2	3	4	5	6	7
Волокно лляне, конопляне, джутове, сизалю	1 083	398	36,7	594	859	144,6
Пряжа лляна та з інших рослин	4 013	4 333	107,9	37	14	37,8
Тканини з льону та інших рослин	14 712	10 217	69,4	222	319	143,7
Нитки та пряжа з хімічних ниток	143 714	109 754	76,3	2 967	2 658	89,5
Джути та волокна штапельні	134 200	112 619	83,9	698	2 145	307,3
Тканини з хімічних ниток та волокон	182 151	239 913	131,7	13 303	10 377	78,0
Вата	53 299	51 323	96,3	10 090	9 606	95,2
Фетр і повсть	3 710	3 733	100,6	82	118	143,9
Неткані матеріали	82 088	74 771	91,1	13 626	14 266	104,7
Килими	43 154	45 033	104,3	16 857	20 327	120,6
Інші текстильні матеріали	76 580	91 036	118,9	7 223	7 089	98,1
Трикотажні полотна	90 112	129 486	143,7	9 498	10 323	108,7
Одяг трикотажний	213 034	391 397	183,7	144 502	136 536	94,5
Панчішно-шкарпеткові вироби	60 577	63 242	104,4	19 660	22 362	113,7
Одяг текстильний	254 368	616 424	242,3	481 707	397 642	82,5
Ковдри та пледи дорожні	12 304	13 670	111,1	7 262	8 492	116,9
Білизна постільна, столова, гардини, штори	35 184	58 995	167,7	22 804	21 399	93,8
Інші вироби, мішки, брезент, навіси, тенти, ганчір'я	68 493	65 478	95,6	71 072	74 888	105,3
Одяг, що використовувався	114 193	116 471	102,0	273	147	53,8
Взуття та частини взуття	335 490	757 306	225,7	202 519	170 184	84,0
Головні убори	10 708	17 972	167,8	3 841	2 643	68,8
Посуд столовий кухонний з фарфору	12 771	27 600	216,1	5 980	5 988	100,1
Посуд столовий кухонний з кераміки	19 778	17 421	88,1	4 214	4 880	115,8
Всього товарів	2445681	3505912	143,4	1217278	1069173	87,8

Джерело: [6, 7].

За 2012 рік обсяги імпорту товарів легкої промисловості в порівнянні з 2011 роком зменшилися на 4,9 відсотка і в 2,0 рази перевищили обсяги їхнього експорту.

Однак через загальну непрозорість ринку, неврегульованість імпорту та нерівні умови конкуренції товари легкої промисловості імпортуються в Україну в таких обсягах, які спричиняють серйозну шкоду для тих вітчизняних підприємств легкої промисловості, обсяги виробництва продукції яких зменшуються. Тому деякі з таких підприємств вимушені припинити свою виробничу діяльність. Великою загрозою для вітчизняної легкої промисловості є контрабандне ввезення в Україну товарів. За даними окремих експертів контрабандна продукція займає близько 70% ринку.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

До країн, що здійснюють найбільш агресивну політику щодо експорту товарів легкої промисловості, належить Китайська Народна Республіка. За даними митної статистики частка імпорту окремих товарів у загальних обсягах імпорту за 2011 рік з Китайської Народної Республіки склала (табл. 2):

Таблиця 2

Обсяги імпорту товарів легкої промисловості з Китаю

Назва товару, код	Обсяги імпорту з Китаю	
	тис. дол. США	питома вага, %
Вироби із шкіри	63 833	71,3
Хутро штучне та вироби з нього	1 124	63,6
Нитки та пряжа з хімічних волокон	36117	25,1
Джути та волокна штапельні	35640	26,6
Тканини з хімічних волокон та ниток	39 107	21,5
Неткані матеріали	24 957	30,4
Полотна трикотажні	14001	15,5
Одяг трикотажний	107 460	50,4
В тому числі одяг дитячий	2 544	50,0
Вироби панчішно-шкарпеткові	27 673	45,7
Одяг текстильний	123 025	48,4
В тому числі одяг дитячий	2 330	62,6
Ковдри та пледи дорожні	10 829	88,0
Білизна постільна, столова, гардини, штори	15 058	42,8
Інші вироби, мішки, брезент, навіси	32 522	47,8
Взуття та частини взуття	215 512	64,2
Головні убори	7 346	68,6
Посуд столовий, кухонний з фарфору	8 038	62,9
Посуд столовий, кухонний з кераміки	18 640	94,3

Джерело: [6, 7].

Імпорт в Україну готових товарів легкої промисловості з Китайської Народної Республіки негативно впливає на виробничу діяльність вітчизняних товаровиробників.

При підвищенні рівня оновленості виробничого потенціалу підприємств легкої промисловості відбудеться підвищення ефективності його використання, а також, за рахунок зниження енергомісткості виробництва та підвищення якості, виникне можливість підвищення рівня конкурентоспроможності продукції легкої промисловості збільшення рівня споживчого попиту на неї. Саме тому існує необхідність вдосконалення конкурентного потенціалу, а саме: проведення модернізації виробництва та впровадження нових технологій на підприємствах легкої промисловості, а також, по можливості, проведення автоматизації та механізації більшості виробничих процесів.

Проаналізувавши статистичні дані, можна відстежити певні тенденції розвитку діяльності підприємств легкої промисловості за останні роки. Динаміка темпів розвитку легкої промисловості у 2009-2013 рр., яка наведена у табл. 3, відображає нестабільність у діяльності галузі.

Таблиця 3

Динаміка темпів розвитку легкої промисловості, у %

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
1	2	3	4	5	6
Легка промисловість, в т.ч.:	104,0	100,3	98,1	97,4	108,9
Текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	102,9	102,6	95,2	97,0	109,5

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6
Текстильне виробництво	108,6	108,7	97,8	112,4	109,8
Виробництво одягу, виробництво хутра та виробів з хутра	101,0	100,2	94,1	89,7	103,2
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри, взуття	107,5	91,9	110,3	99,4	106,6

Джерело: [7].

Розглядаючи показники роботи підприємств легкої промисловості України в цілому, слід зазначити, що за офіційними даними Держкомстату України [7], протягом 2009-2013 років легка промисловість працювала, знижуючи темпи виробництва, але високі показники за 2013 рік дають можливість сподіватися на подальше поліпшення результатів діяльності підприємств галузі.

На нашу думку, основними перспективними напрямками розвитку підприємств швейної галузі легкої промисловості України є:

- ефективне управління витратами та зниження собівартості продукції;
- застосування міжнародної сертифікації продукції та стандартизації процесів виробництва як складових управління якістю;
- удосконалення рівня організації виробництва з використанням модернізованого устаткування та новітнього програмного забезпечення;
- впровадження сучасних технологій виробництва та зменшення тривалості виробничого процесу;
- налагодження тісних зв'язків з бізнес-партнерами.

Реалізація зазначених стратегічно важливих завдань дасть можливість вітчизняним швейним підприємствам більш успішно працювати за умов жорсткої конкуренції.

Висновки. Інвестиційний розвиток підприємств легкої промисловості та проведення змін у їх роботі є необхідними заходами, оскільки дана галузь виготовляє товари народного споживання, задовольняє потреби населення та забезпечує зростання добробуту в країні.

Але, все ж таки, зростання рівня середнього доходу населення, висока конкурентоспроможність провідних підприємств національної легкої промисловості, історична розвиненість галузі легкої промисловості України надає значні можливості для її подальшого розвитку. Ця галузь в Україні має серйозні перспективи для розвитку, незважаючи на велику конкуренцію.

Отже, лише шляхом поєднання зусиль держави, бізнесу і науки можливий подальший розвиток легкої промисловості та вирішення зазначених завдань.

У сучасних умовах функціонування розвиток легкої промисловості України є досить складним. Це зумовлено низкою проблем, які характерні для даної галузі. Основними серед них є велика кількість імпортованих товарів, проблеми із залученням інвестицій, недостатнє фінансування з боку держави, неефективне управління тощо. Для вирішення цих проблем необхідне їхнє комплексне розв'язання, тобто не лише з боку підприємств, а і з боку держави. Тому актуальним залишається питання аналітики сучасного стану підприємств легкої промисловості України для визначення подальших перспектив її розвитку.

Література

1. Коваленко Д. І. Тенденції розвитку процесів реструктуризації в легкій промисловості України [Електронний ресурс] / Д. І. Коваленко // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2006.– № 3. – С.41- 45. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/ukr/journal/200603/3_41_45.pdf.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

2. Носова Н. І. Стратегічні напрямки державної підтримки легкої промисловості України в умовах лібералізації міжнародної торгівлі / Н. І. Носова, І. М. Сараєва // Економічні інновації. – 2012. – № 47. – С. 165-177.

3. Сіренко К. Ю. Перспективи розвитку інноваційної діяльності легкої промисловості України [Електронний ресурс] / К. Ю. Сіренко // Інноваційна економіка. - 2012. - №9. - С. 60-67. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_9/60.pdf.

4. Нефьодова Ю. В. Напрямки розвитку легкої промисловості України / Ю. В. Нефьодова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Сер. Гуманітарні науки. – 2010. – №3. – С. 20-25.

5. Моргулець О. Б. Ретроспективне дослідження бізнес-моделі швейного підприємства / О. Б. Моргулець // Легка промисловість. – 2009. – №1. – С. 33-35.

6. Українська асоціація підприємств легкої промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrlegprom.org.ua/>.

7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Kovalenko, D. I. (2006). Tendentsii rozvytku protsesiv restrukturyzatsii v lehkii promyslovosti Ukrainy [Development trends of restructuring processes in the light industry of Ukraine]. *Derzhavnyi informatsiinyi biuletyn pro pryvatyzatsiiu - State informational bulletin about privatization*, 3, 41-45. Retrieved from http://www.spfu.gov.ua/ukr/journal/200603/3_41_45.pdf [in Ukrainian].

2. Nosova, N. I., & Saraieva, I. M. (2012). Stratehichni napriamky derzhavnoi pidtrymky lehkoi promyslovosti Ukrainy v umovakh liberalizatsii mizhnarodnoi torhivli [Strategic directions of state support of light industry of Ukraine under conditions of liberalization the international trade]. *Ekonomichni innovatsii - Economic innovations*, 47, 165-177 [in Ukrainian].

3. Sirenko, K. Yu. (2012). Perspektyvy rozvytku innovatsiinoi diialnosti lehkoi promyslovosti Ukrainy [Development prospects of innovation activity of light industry of Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika - Innovative Economy*, 9, 60-67. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_9/60.pdf [in Ukrainian].

4. Nefodova, Yu. V. (2010). Napriamky rozvytku lehkoi promyslovosti Ukrainy [Directions of development of Ukraine's light industry]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu ekonomiky i torhivli im. M. Tugan-Baranovskoho. Ser. Humanitarni nauky - Bulletin of Donetsk National University of Economics and Trade named. Mikhail Tugan-Baranovsky. Avg. : Humanitarian Sciences*, 3, 20-25 [in Ukrainian].

5. Morhulets, O. B. (2009) Retrospektyvne doslidzhennia biznes-modeli shveinoho pidpriemstva [A retrospective investigation of business model of sewing company]. *Lehka promyslovisit - Light industry*, 1, 33-35 [in Ukrainian].

6. Ukrainska asotsiatsiia pidpriemstv lehkoi promyslovosti [Ukrainian Association of enterprises of Light Industry]. (n.d.). ukrlegprom.org.ua. Retrieved from <http://ukrlegprom.org.ua/>. [in Ukrainian].

7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].

Надійшла 06.05.2014 р.